

ство, музиката, философията на тоя-кова поколения. За да се убедим за сетен път, че човек може да направи чудеса в науката и техниката, да съчини утопии за земен рай и да застели с кръв въображаемия път към него, да посегне на природата и да се качи на луната, но в най-потайните дълбини на душата му дншат същите съмнения и разочарования, разцъфват същите надежди и пориви, както и преди

много векове.

И ако си позволим да цитираме още веднъж старата мъдрост, че книгата е прозорец към света, ще видим, че тя приляга особено добре на книги като Библията. С една малка добавка — към света и към самите нас. Този прозорец е най-последовен за нашите деца (и за нас). Нека внимателно се вгледаме през него. Защото само познанието ще ни направи свободни.

Веселушка.

1908-1910
ХУМОРИСТИЧНО
СПИСАНИЕ
ЗА ДЕЦА

Светлана Стойчева

В историята на периодичния печат за деца „Веселушка“ не е от дълготрайните списания (излиза само в три годишнини), но затова пък най-ярко бележи промените му в края на първото десетилетие от новия век. Две са тенденциите, категорично изведени в списанието: тенденцията за преодоляване на просветителско-поучителния характер на периодичния печат за деца и налагане на естетическа мярка, съответна на мярката на литературата за възрастни. Големият шанс на списанието е редакторството на Елин Пелин. Въпреки че не го списва сам, „Веселушка“ фактически е негово авторско дело. Съредакторът Иван Пенов успява да „покаже“ какво е научил и индивидуално да се изяви едва след като става ре-

дактор на „Звезда“ през 1911 г.

Списание „Веселушка“ си поставя за цел „да дава на малките си читатели в лека и художествена форма разни статии, разкази, приказки, басни, рисунки, истории без думи, картинки, карикатури, ребуси, задачи, гатанки, пословици и пр., и пр. **преимуществено с весел характер**“ (подч. мое — С. С.). Още заглавието демонстративно отхвърля назидателно дистанцираното общуване с децата. И вестничето „Славейче“ на Дядо Благо и Чичо Стоян преследва подобни задачи, но не последователно и не винаги художествено умело. Елин Пелин успява да създаде облика на **хумористично списание за деца** и в това се състои първо заслугата му за развитие на периодичния печат за

деца. Не без значение е иронично-пародийният му талант, вече доказан от активното сътрудничество в „Българин“ (1904—1909).

В какво се състоят промените и оригиналността на списанието? Отпада привлекателността на тематичното разнообразие на материалите, т. е. стремежът за енциклопедизъм. Списанието престава да се разглежда като общообразователна притурка към учебника. Ето защо липсват научнопознавателните и информационните материали. Търсената общност на текстовете изключва познатото обособяване на „забавна“ и „весела“ страница за разтуха на младите читатели след „тежките“ и „сериозни“ четива. Това се отразява и на жанровия подбор.

Ако на страниците на в. „Славейче“ се утвърждава залъгалката, като жанр изключващ дидактичното внушение, **откритието на „Веселушка“ е хумористичната поема за деца** (наричана „весела история в стихове“, „комична история“) и **приказката в стихове**. За първи път е публикувана поемата на Стоян Дринов „Герчо с тамбурата“. Публикуват се стихотворните приказки на Елин Пелин, които безспорно утвърждават жанра: „Чохено контошче“, „Трите баби“ (с жанрово подзаглавие „Сцена“), „Кривото патенце“, „Юнашката воденчарска дъщеря“, „Куко и Пипе“ и др. Оказва се, че първият вариант на една от най-известните му приказки в стихове — „Дядовата ръкавичка“ — е написан в римувана проза и излиза под заглавие „Ръкавичка“. Поместват се и опитите на Иван Пенюв във „веселите истории в стихове“, които отстъпват на таланта на Елин Пелин, но са показателни за развитието на жанра.

Комичните истории в стихове и приказките в стихове са съпътствани, така да се каже, от техните образци. Още първото произведение в първата книжка на списанието внася палавия дух на известните ге-

рои на Буш Макс и Морц. В няколко поредни книжки излиза преводът на Елин Пелин на известното произведение, по под заглавие „Тошко и Божко“ (имената на героите са побългарени). Смятам, че този превод е истински програмен текст на списанието. В него определено се търси не гласът на детето, а по-скоро неговият дух — жизнерадостното настроение, неукротимостта и динамиката почти взривяват дотогавашната литературна представа за детето. Елин Пелин превежда още едно произведение на Вилхелм Буш — „Плиш и Плюм“, „приключенията на двете кученца“. Отпечатани са и оригиналните им илюстрации, които заедно с целия илюстративен материал помагат на „Веселушка“ и „изобразително“ да се открие между другите списания.

Домашният образец на хумористичната поема за деца са **хумористичните фолклорни песни**. Тяхната „генеалогия“ най-добре проличава по-късно в стилистиката на Разцветниковите произведения за деца. Присъствието им на страниците на списанието е твърде осезателно: „Имам жена работна“, „Оеле, мамо, пак ще ме бият“, „Смок свиря на върба“, „Комар муха водеше“ и др. Някои от тях са пародии на юнашките и любовните народни песни. Например:

*Комар муха водеше
За два зъба вързана,
Муха се дърпа да бляга,
Комаар се люто разсърди,
Замахна с тежък боздуган,
Удари муха в сърцето
И се по гора провикна:
— Донесете триста казани
Мухата да си уварим,
Бръмбари да си нагостим!
Бръмбар се викна-провикна:
— Как ще ни с муха нагостиш,
Комаро, сила нечута,
До един ще се изтрепем,
Доде си муха разделим! (кн.3, г. 1)*

Нужно е отново да се подчертае, че присъствието на хумористичните на-

родни песни има и генерираща функция спрямо поемата за деца (достатъчно е едно сравнение с поемата „Герчо с тамбурата“).

Подобна е и ролята на приказките в списанието. Но не на поместените две приказки от Андерсен, на трите от Братя Грим, на няколкото вълшебни приказки (наречени „стари“), на арабската приказка и на африканската приказка, а на **кратките битови приказки, доближаващи се до анекдота**. В първата годишнина на „Веселушка“ те се групират в рубриката „Малки приказки“. Тук са най-известните пре-разказани приказки от Елин Пелин за хитреци и надхитрени: „Циганин и брат му“, „Големи лъжи“, „Тримата простаци“ (шопска приказка), „Тримата иначии“, „Глупавият вълк“ и др. Още в тях личи направената по-късно характеристика от Симеон Андреев: „След духовитите, остроумни приказчици на Елин Пелин, писани с истинско вдъхновение и изпълнени от край до край в чисто народен дух, никой няма право да злоупотребява с остроумието и да се глези с духовитостта“. Остроумието и духовитостта понякога достигат до откритата пародия — например в баснята „Враца и лисица“.

Особен интерес представлява подборът на поместените стихотворения във „Веселушка“. Освен собствените си, които по-късно непретенциозно нарича „сезонни“, Елин Пелин **не отпечатва нито едно от стихотворенията на вече известните по онова време поети за деца**. Нито едно стихотворение на Чичо Стоян, Дядо Благо, Цоню Калчев, Васил Иванов Стоянов, Цанко Церковски, Вазов, Величков. За сметка на това публикува стихотворения на Кирил Христов от книгата му „Самодивска китка“ (1905) — „Хайдут Велко“, „Гора“, „Песен“, „Есенен ден“; на Пенчо Славейков — „Луд гидия“, „Капчици дъждовни“, „Есен“, „Коледари“; от Пейо Яворов — „Май“; от Цанко Церков-

ски — „Селско чудо“ (избрано не от стихотворенията му за деца, а от сборника „Полски песни“). Откриват се и имената на Петко Тодоров с разказа му „На старото гнездо“ (въпреки че в списанието разкази почти не се публикуват) и на Тургенев със стихотворенията му в проза. (Публикувани са още няколко опита за поезия в проза.)

Независимо от цялостния хумористичен характер на списанието стихотворенията са не винаги весели. Например „Есенен ден“ от Кирил Христов:

*Есенни дни. Вей ветърът студен.
Стоя самин до прозореца аз
И сънно вгледвам се*

през мътний ден,

*Как Витоша мени се час по час.
Ту черен облак цяла я обвий
И цяла хлътне тя като във гроб,
Ту ненадейно слънчев луч пробий
И озари плешивия ѝ лоб.*

Тук не е място да правя анализи, но съставянето на подобна поетическа антология за деца е повече от красноречиво. То издава, от една страна, полемичното отношение към равнището на специализираната поезия за деца до този момент. От друга страна, е прозряна една невероятна връзка между най-модерните търсения на литературата за възрастни и развитието на литературата за деца. Всъщност това е присъствие на автора за възрастни в литературата за деца. Само така може да се долови близостта на най-естетската стилизация на народната песен до детското възприятие и да се прозре „пригодността“ ѝ в поезията за деца. Това е опит да се модернизира представата за детската литература. Освен всичко съобразяването със сериозния „фон“ на стихотворенията на Елин Пелин може да улесни отговора на въпроса защо неговата поезия е етап в развитието на лириката ни за деца. Вероятно лириката ни за възрастни щеше да спечели от присъствието на поет като Елин Пелин.